

Đorđe Milosavljević

**SEN
TI
MEN
TAL
NE
ZAVERE**

— Laguna —

Copyright © 2016, Đorđe Milosavljević
Copyright © ovog izdanja 2016, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta
odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

SENTIMENTALNE
ZAVERE

SADRŽAJ

Prvi deo: RANKO, TIJANA, BOGDAN I SVEZNAJUĆI NARATOR	9
Drugi deo: MUDROST MESA	75
Treći deo: BOG SAMOUBISTVA.	143
<i>O piscu</i>	195

Prvi deo

**RANKO, TIJANA, BOGDAN
I SVEZNAJUĆI NARATOR**

I

Ovo je istinita priča o očaju, usamljenosti i ljubavi, koja nije umela da se izrazi na drugi način nego kroz zločin. Zašto događaji o kojima će biti reči nisu privukli više pažnje, u doba kad mediji i publika imaju nezajažljiv apetit za svaki oblik nesreće i izopačenosti, nije sasvim jasno.

Deo objašnjenja verovatno leži u tome što do ovih redova niko nije ponudio potpun i logičan prikaz onoga što se stvarno dogodilo među ljudima od kojih su neki zbog svog književnog rada donekle poznati našoj javnosti, ili bar onom njenom delu koji ima vremena i strpljenja za takve opskurnosti kakvo je domaće književno stvaralaštvo. Drugi deo objašnjenja krije se u ćutanju kojim su akteri ove priče prekrili, poput teške pozorišne zavese, sve što im se desilo – ćutanjem tako upornim da je na kraju ugasilo radoznalost i onih najupornijih među

njihovim prijateljima i poznanicima, kao i među neprijateljima i neznancima, koji su posle nekoliko meseci gradskih ogovaranja, opanjkavanja i olajavanja, sumanutih pretpostavki i ludačkih nagađanja, odlučili da svoju radoznalost usmere ka nekoj drugoj nesreći i izopačenosti, u kojima ionako ne oskudevamo.

Ova priča počinje sa dva telefonska poziva koja je u svom stanu na uglu Trećeg bulevara i Ulice Omladinskih heroja dobio Ranko M., tridesettrogodišnji diplomirani dramaturg. Važno je skrenuti pažnju na okolnosti u kojima su se pozivi desili, te pre svega napomenuti da telefoni u tom stanu poslednjih godina nisu zvonili često, ili gotovo nikada – naravno, ako se izuzmu pozivi koji su po najpovoljnijim cenama nudili magnetne ogrlice za brza i sveobuhvatna izlečenja, kućne aparate neizgovorljivih imena i nepoznatih namena, zamenu freona u klima-uređajima te, najvažnije, učestali pozivi banke, opravdano zabrinute za sudbinu kredita koji je Ranko podigao ne bi li kupio stan u kome su telefoni tako retko zvonili.

Stigao je u Beograd kao provincijalac, kome nisu smetali iznajmljeni sobičci što su smrdeli na dinstani luk i zapršku, koje je provetravao svojom nadom da će se baviti pisanjem scenarija i filmom. Grupa u kojoj se na fakultetu našao zahvalno je prihvatila lakoću njegovih pokreta i težinu njegovih reči – i jednima i drugima služio se vešto i umereno. Nepokolebljiva uverenost u sopstvenu misiju brzo je privukla i kolege iz drugih

generacija, kako one koje je želeo u svojoj blizini, tako i one koje se trudio da od sebe odbije; tad, naravno, nije mogao da pretpostavi da će se dvoje od njih deset godina kasnije vratiti u njegov život, zajedno sa snažnim i suprotstavljenim silama želje i odbijanja, koje protekla decenija nije uspela da oslabi. Tokom poslednjih semestara, dok je i sa nadom i sa strahom iznenada počinjao da shvata kako mu se približava izlazak iz zaštićenog mikrokosmosa fakulteta, izgledalo mu je da su ih, kako to već obično biva, različite okolnosti neosetno a duboko promenile i zauvek razdvojile.

Pošto je godinu dana apsolventskog staža uložio u pisanje diplomskog scenarija i njime konačno završio studije, Ranko je sa čuđenjem shvatio da se njegovo napredovanje usporava. U to vreme počeo je da radi kao kopirajter u jednoj advertajzing agenciji – reči stranog porekla mogu samo da naglase odvratnost posla koji je tamo obavljao kao najogavniji kuluk, sastavljajući glupe slogane, po željama imbecilnih komitenata i instrukcijama debilnih vlasnika agencije – ali mu je taj posao, svejedno, donosio dosta novca i ostavljao dovoljno slobodnog vremena. Odlučio je da ono prvo upotrebi da bi sebi obezbedio stan, u kome će ono drugo moći da iskoristi za pisanje nečeg važnijeg od nezavršenih rečenica kojima se veličaju punomasnost mleka, upijajuća moć uložaka, sedativna svojstva piva i psihostimulativnost mobilne telefonije, te je tražio i dobio kredit čija je povoljnost počivala na tadašnjoj slabosti

švajcarske valute. U kupljen stan uskoro se iz unutrašnjosti doselila njegova majka – možda bi tačnije bilo reći da je nesrećna žena tu dopremljena, kao povećta saksija antropomorfne oblika, zamenivši tako vegetiranje u Rankovom rodnom gradu vegetiranjem u Rankovom beogradskom stanu, gde je nepomično ležala u krevetu ili nepomično sedela u fotelji, među jastučićima što su mirisali na bohor i starost, u sobi iz koje se čuo samo zvuk stalno upaljenog televizora.

Pomenuta slabost švajcarske valute bila je, kako je danas poznato i očerupanim vrapcima na golim granama, prividna – zajedno sa njom prošla je i Rankova nada da će svoj život konačno urediti i posvetiti pisanju. Iako mu je to svojevremeno izgledalo nemoguće, vlasnici agencije u kojoj je radio, zajedno sa njihovim komitentima i sloganima koje je po njihovim željama sastavljao, u međuvremenu su postali još gluplji. Od bavljenja kopirajtingom u međuvremenu je stekao i profesionalnu deformaciju, zbog koje je, kad god bi se našao pod stresom većim od onog na koji je navikao, prisilno počinjao da razmišlja u nizovima besmislenih slogana, nalik na one koje je pisao u agenciji. Uprkos tome, zarada se smanjivala, dok je istovremeno u obrnutoj proporciji raslo vreme koje je provodio u kancelarijama agencije, kao i iznos kredita koji je plaćao banci. Ne treba trošiti mnogo reči da se opiše živi glib u koji su ga takav posao i takav kredit s vremenom gurnuli – o njemu odavno znaju i oni vrapci na onim granama.

Uporno odbijajući da umre, Rankova majka izgledala je pak blaženo nesvesna njegovog davljenja u egzistencijalnoj novobeogradskoj močvari. Polako shvatajući da bolji posao neće naći, te da kredit neće otplatiti, Ranko se navikavao na misao da će pre ili kasnije završiti na ulici, sa neumrlim lešom svoje majke kao jedinim prtljagom.

U takvoj situaciji, koju je bez preterivanja mogao opisati kao beznadežnu, Ranko se odlučio za unutrašnju emigraciju – za onu „spoljašnju“ više nije imao ni volje, ni mogućnosti. Vreme koje mu nije gutala crna rupa agencije, provodio je između četiri zida, kraj police sa knjigama i di-vi-dijevima, ispred kompjutera sa internetom i ekrana sa kablovskom televizijom, u jeftinim zadovoljstvima koja je sebi mogao da priušti.

Izvesno vreme izgledalo mu je da je najzadovoljnija žrtva dužničkog ropstva pod kapom nebeskom i svim komunikacijskim satelitima koji njome lutaju. O sebi kao beskućniku prestao je da razmišlja ozbiljno. Knjige, filmovi i muzika bili su dovoljni da mu zatrpaju sve beznađe koje je osećao. A onda je neosetno započela promena, koje će postati svestan tek kad se ona u potpunosti izvrši, kao operacija koju je život poput hirurga izveo na njegovom otvorenom mozgu. Ili je anestezija postala nepotrebna ili je on na nju razvio rezistentnost, tek Ranko je iznenada shvatio da mu nijedna knjiga više ne izgleda zanimljiva, nijedan film vredan gledanja, nijedna muzika slušanja. Istrošio je, u stvari, unutrašnje zalihe

svojih želja, radosti i interesovanja, istrošio je tokom godina i strpljenje za samog sebe, za bedu i bezizlaznost svog položaja, pa i za svoje samosažaljenje, pretvorivši se tako u rentijera sopstvenog života, nekoga kome su greškom dodeljeni telo i svest koje je koristio.

Uprkos svemu, Ranko je ipak sačuvao jednu snažnu naklonost. Njegovo telo oduvek je na pornografiju reagovalo sa energičnim entuzijazmom, koji se sa godina ma nije umanjio. U vreme kad je počinjao da se bavi advertajzingom, relativno često je dolazio u kontakt sa ženama kojima je bio privlačan, između ostalog i zbog slabo skrivenog prezira prema svom poslu, pa i prema samom sebi – zbog nekog razloga muškarci natopljeni sveopštim gađenjem ženama često izgledaju privlačno poput voćke u sangriji. Izleti sa ljubiteljicama prezirom aromatizovanih mužjaka s vremenom su mu postali prezahtevni, najviše zbog toga što bi se njegove partnerke razočarale uzdržanošću i pomirljivošću koju je ispoljavao mimo svog posla i agencijskih kancelarija, nemajući ni volje ni žara za stalno izlivanje čemernih reka gnušanja koje su one od njega očekivale. Stoga se masturbaciji posvetio kao zadovoljstvu rasterećenom skrupula ili kajanja, te lišenom komplikacija kakve su veze sa trodimenzionalnim ženama neizbežno nosile.

Masturbirao je kad se osećao ljut, umoran i depresivan, masturbirao bi kad se osećao dobro naspavan i raspoložen, masturbirao je u stvari uvek, kao da u njemu postoji skriven izvor omnipotencije koji bi se otvorao

sa nekoliko klikova mišem. Vulgarna lažljivost pornografskih snimaka, u kojima bi dvodimenzionalne žene padale na kolena otvarajući usta kao da u nescima kriju imaginarni klitoris Linde Lavlejs, nije mu izgledala ništa manje vulgarna i lažljiva od slike sveta koji se pružao izvan četiri zida njegovog stana. Negde u dubini Evroazije tinjao je građanski rat, negde na Bliskom istoku gomila bradatih ludaka, pomahnitala od ubijanja, pretila je da rekama izbeglica potopi čitav poznati svet – i sve mu je to zajedno izgledalo nestvarno i artificijelno, koliko i snošaj na *Redtjubu*, za kojim makar nisu ostajale krv i žrtve.

Posle masturbacije zviždukao bi filmsku muziku i osećao apetit prema svemu što bi našao u frižideru. Odlazio bi da majci priča o kampanji koju je agencija trenutno spremala i koju će uskoro verovatno začuti sa onog nikad ugašenog televizora. Osmehivao se čak i negovateljici, koja ga je proganjala nemim, ogorčenim prekorom – iako ju je plaćao redovno i častio kad god je to mogao – odlučna da mu ne oprostí što nije sposoban da majci zameni napunjene pelene, niti će to ikada biti.

Upotrebio je pornografiju kao spasonosni lek i kad je na netu naišao na vesti o Mladenu R. i Ireni L., koje je poznavao sa fakulteta.

Većito nasmejani Mladen, sa feminiziranim pokretima koje je bezuspešno pokušavao da kontroliše, napredovao je od lokalnih nevladinih organizacija do institucija koje su se preko različitih konkursa i fondova

bavile birokratskim dizajniranjem savremene evropske kulture, zbog čega je često putovao i sretao se sa internacionalnom bratijom okupljenom na istom poslu. Vesti o onome što je uradio bile su konfuzne i isprva su izveštavale o nesrećnom slučaju. Tek kad se cela stvar već pomalo zaboravila, Ranko je saznao šta se tačno desilo. Mladen je u Bazelu trebalo da bude domaćin skupa koji se bavio izgradnjom kule od ebonosa, u čijim su temeljima bili pravilnici, obrasci i formulari namenjeni uređivanju umetničke produkcije na jugoistoku kontinenta. Dočekao je goste u restoranu na poslednjem spratu zgrade, podignute još u četrnaestom veku u univerzitetskoj četvrti, i zamolio ih da se smeste za sto. Razgovarajući sa pridošlima prišao je do otvorenog prozora kroz koji se pružao pogled na Rajnu i gradske četvrti na njenim obalama. Nagnuo se, kao da želi da im pokaže nešto dole, i sledećeg trenutka skočio kroz prozor. Kasnije se ispostavilo da je gostu koji je bio na korak od njega kratko i odlučno izneo svoju odluku da se ubije. Skončao je na pločniku kojim su šetali Kalvin, Holbajn, Paracelzus i Jung, tako daleko od Zaječara u kom je rođen.

Irena L. obesila se o kvaku spavaće sobe mansarde u centru Beograda, gde je živela kao podstanar, ne tako daleko od svojih roditelja u Smederevu. Mediji su ovome posvetili dužnu pažnju izveštavajući kako je mlada književnica, pred kojom je stajala obećavajuća karijera, donela odluku da prekrati život posle dosta razmišljanja i nekoliko pokušaja – na kvaki kupatila

takođe je nađena omča, zaostali rekvizit generalne probe njene poslednje životne predstave, kako je to vešto sročio jedan od izveštača, usput neupućenim čitaocima objašnjavajući kako je za uspešno vešanje dovoljno da razmak između mesta na kome se konopac kači i trtične kosti samoubice bude manji od razmaka između tog mesta i poda. Ranko je osetio iskrenu žalost za inteligentnom, dobroćudnom devojkom, koja se tokom studija borila protiv gojaznosti, a posle diplomiranja protiv anoreksije, što je bio razlog zbog kog su komšije iz susednih stanova medijima izjavile kako je beživotno telo ličilo na kostur okačen o vrata sobe, sa trtičnom kosti na nekoliko santimetara od poda.

Sličan kraj dve osobe koje je dobro poznao Ranku je prirodno nametnuo izvesne teme i razmišljanja. Ipak mogu uzeti život u svoje ruke, makar da bih ga prekratio... ko razume Rankovu situaciju, sigurno razume i koliko mu je privlačno delovala ova misao, kao vrata koja su se iznenada pojavila na zidu njegove sobe obećavajući mu bekstvo. U nedeljama koje su usledile ta zidna vrata postala su stvarna koliko i nameštaj u stanu, koliko i knjige, kompjuter, diskovi sa muzikom. Gledao ih je sve duže i sve pažljivije, opijen lakoćom sa kojom je mogao da ih otvori.

Tokom aprila u agenciji je ostajao do kasno u noć, mučen kampanjom koju je trebalo hitno završiti, zbog čega su sastanci – koje su imbecili od vlasnika nazivali brejnstormingom, a on mnogo tačnije brejnvošingom

– trajali po nekoliko sati i završavali se tek kad dnevni režim gradskog prevoza više nije mogao da se koristi. Kako nije želeo da plaća taksi, dešavao se da prepešači razdaljinu od nekoliko kilometara između kancelarije agencije na Trgu Nikole Pašića i svog stana. Te noći zastao je na sredini Brankovog mosta, sa čuđenjem shvativši da su se ona novostvorena vrata iz njegovog stana u međuvremenu proširila celim Beogradom. Jedna su bila tu dole ispod njega – u crnom testu Save jasno je mogao da vidi ragastov, krilo i kvaku fino izrezbarenu mreškanjem vode. Iz obamrlosti ga nije trgla pomisao na majku, antropomorfnu saksiju čiju baštovanku-negovateljicu, ako kroz ta vrata prođe, neće imati ko da plaća. Trgla ga je pomisao na pornografiju, i kad se konačno doteturao kući, njegovo telo dočekalo je nekoliko dogi stajl klipova sa radošću i olakšanjem.

Malo kasnije pomisli kako ima dobru ideju za kampanju na kojoj su radili.

Već sutradan se u kancelariji agencije pojavio sa potpuno uobličnim predlogom scenarija i sloganom za promociju novih usluga mobilnog operatera. Scenario je počinjao mladom štreberkom koja dane provodi pred laptopom ispisujući nešto što bi moglo da liči i na ispitni rad na fakultetu, ali i na dnevnik ili roman. Njen momak, glavni junak kampanje, pokušava da je dozove es-em-esovima, ali se ona na njih na obazire, ispisujući stranice i stranice svog teksta, koje počinju da izlaze iz štampača na njenom radnom stolu i polako se gomilaju

oko nje. Momak odustaje, nalazi se sa prijateljima, izlazi, sreće novu devojkicu, opuštenu i dobro raspoloženu. Sa njom uspešno razmenjuje es-em-esove, na način koji televizijskim gledaocima treba da sugeriše kako će uskoro uspešno razmenjivati i telesne tečnosti. U munjevitoj montažnoj sekvenci vidimo slike njihove buduće porodične idile, rođendana, praznika i odmora, na kraju ih vidimo i sa decom kao životnom nagradom. Za to vreme bivša devojkica ostaje sama, nesrećna i zarobljena među bezbrojnim stranicama svog teksta, koje prete da je za stolom živu zakopaju. Glas mladića obavestava nas da malo reči nekad mnogo znači, i potom iznosi glavni slogan kampanje: „Reči koje stvarno znače.“

Neskriveno seksistička, ovakva kampanja bi veličala neambicioznost, površnost i lenjost, pretvarala bi se da se bavi ljudima a ne tarifama mobilne telefonije, te usput zloupotrebljavala decu pod maskom zastupanja osnovnih životnih vrednosti, ili onoga što se pod tim obično podrazumeva. Banalna poenta bila bi iznesena kao prst u oko i najmanje pronicljivom gledaocu – nekoliko reči es-em-esa može da na vaš život utiče više nego cigla od romana ili ispitnog rada, stoga više koristite mobilne telefone, više se osmehujte i bićete srećniji. Saslušavši ga, i agencija i naručilac zaključili su da bi takva kampanja istovremeno podilazila i mladim i sredovećnim klijentima mobilnog operatera, šovinizam predstavljala kao romantizam a inertnost kao zdravorazumski odnos

prema životu, te su iznenadili Ranka brzinom kojom su njegove predloge u potpunosti i usvojili.

Dok su mu kolege dobacivale kako se, za nekog ko skoro i ne koristi mobilni telefon, veoma dobro razume u vrline i vrednosti telekomunikacije, on je iskoristio priliku da učestvuje u daljem razvitku kampanje, pa i da utiče na kasting, tokom kog je izabrana glumica za ulogu štreberke. Takođe se potrudio da u scenariju detaljno opiše njen kostim i šminku, te da tokom snimanja pazi da ništa ne izmakne njegovoj kontroli. Kada je nekoliko nedelja kasnije na ekranu televizora ugledao prvi spot kampanje, zadovoljno je zaključio kako je sličnost između njegovog prototipa i modela iz reklame jasna i upadljiva.

Posle nekog vremena, pošto mu je na račun već pristigao i bonus za doprinos kampanji, mogao je da o događaju na Brankovom mostu razmisli mirno, pribrano i trezveno. Neočekivana lična satisfakcija, stečena tokom rada u agenciji, isparavala je brzo koliko i neočekivani višak zarade, pa je opet mogao da se upita – jesu li savska vrata, koja je one večeri primetio u vodi ispod sebe, ipak zaista najracionalnije rešenje njegove životne situacije?

Pre nego što je stigao da na ovo pitanje iskreno odgovori, telefon je zazvonio jednom, sutradan ponovo.

O prvom pozivu biće reči nešto kasnije. Drugi poziv uputila mu je Tijana.